

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКИ
ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ
БАНКІВСЬКОГО
ДОВГОСТРОКОВОГО
КРЕДИТУВАННЯ**

У.В. Дрьомова

*Севастопольський національний
технічних університет*

Розглядаються теоретико-методологічні аспекти довгострокового кредитного потенціалу банків. Виділяються основні моменти сутності цієї категорії, а також елементи та напрями аналізу потенціалу розвитку банківського довгострокового кредитування.

Ключові слова: *кредитний потенціал, ресурсний потенціал, елементи кредитного потенціалу, ресурси банку.*

Актуальність теми. Ефективність роботи банківської системи й окремо взятого банку значною мірою залежить від можливостей здійснення та подальшого розвитку кредитних операцій. Це є основою збалансованого економічного зростання національної економіки, бо кредитний ринок є одним з основних механізмів, що забезпечує фінансовими ресурсами економічне життя країни та її населення. На кредитному ринку попит на кредити й наявність банківських ресурсів взаємопов'язані, що визначає необхідність їхнього розгляду у взаємозв'язку. В умовах трансформаційних змін у вітчизняній економіці все більшим попитом користувалися кредити на тривалий строк. На сьогоднішній день внаслідок світової кризи сформувалась складна економічна ситуація в країні, що призвели до появи неплатоспроможного попиту з боку населення і суб'єктів господарювання на довгострокові ресурси банку й різкого скорочення довгострокових кредитів внаслідок ускладнень, пов'язаних з їх видачею на тривалий строк та формуванням ресурсів під них. Обмеження банківських ресурсів і проблеми, по-

в'язані з непогашенням кредитів, значно знизили активність банків щодо видачі довгострокових кредитів. Тому на перший план виходить проблема формування і генерації ресурсів для фінансування програм довгострокового кредитування банками, що повинні бути збалансовані з урахуванням існуючого попиту та пропозиції, макроекономічних і глобальних тенденцій.

Особливості формування ресурсів на тривалий строк визначаються ресурсною політикою банку. У той же час, остання визначає банківську кредитну політику, в якій враховуються особливості довгострокового кредитування. І та, й інша політики розробляються в тісному взаємозв'язку, тому з позиції довгострокового кредитування ресурсна політика банку повинна враховувати специфіку довгострокових кредитів. Цей зв'язок відображається у формуванні кредитного потенціалу банку та його ролі у фінансуванні операцій довгострокового кредитування. При управлінні банківськими кредитними операціями важливим етапом є оцінка формування та ефективного використання кредитного потенціалу банків як на макро-, так і

на мікрорівні. Проблемним аспектом залишається не досить чітке уявлення елементів кредитного потенціалу, крім того, не розглядається кредитний потенціал з позиції специфіки розвитку довгострокового кредитування. У зв'язку з цим дослідження даних питань є актуальним.

Аналіз досліджень і публікацій. Взаємозв'язок кредитного й ресурсного потенціалу визначає вивчення теоретичних аспектів у тому й іншому напрямі. У сфері формування ресурсного потенціалу серед закордонних джерел своїми працями відомі такі автори як П.С. Роуз, Г. Асхауер, М.А. Гольцберг та ін. В українській науці й практиці найбільший внесок у розробку питань банківського ресурсного забезпечення зробили вчені: О. Васюренко, І. Федосик, А.П. Вожжов, А.Л. Лобанова, А.А. Мещеряков. З боку формування кредитного потенціалу доцільно виділити роботи таких авторів як О.І. Лаврушин, В.Т. Сусіденко, Л.С. Коваль. Зокрема, кредитний потенціал як економічна категорія розглянута О.І. Лаврушиним. Автор виділяє структуру засобів кредитного потенціалу й особливості політики формування та розподілу засобів категорії, що розглядається [6]. В.Т. Сусіденко й Л.С. Коваль особливу увагу приділяють складовим кредитного потенціалу, за допомогою яких автори пропонують визначати величину потенціалу розвитку кредитних операцій [11]. Однак необхідно зазначити, що існує неоднозначне визначення сутнісного змісту банківського кредитного потенціалу, це ускладнює його оцінку.

Метою статті є розгляд сутності й особливостей формування банківського довгострокового кредитного потенціалу з урахуванням досліджень його елементів і складових, вивчення яких, у свою чергу, дозволить виділити й конкретизувати напрями аналізу потенціалу розвитку банківського довгострокового кредитування.

Виклад основного матеріалу. Можливості банків щодо фінансування довгострокового кредитування й подальшого нарощування його обсягів визначаються наявністю й можливістю використання кредитного потенціалу. У його формуванні основну роль відіграють джерела фінансування, серед яких необхідно виділити фінансові ресурси, що є основою ресурсного потенціалу банку. Тому ми вважаємо за доцільне розглядати кредитний потенціал у взаємозв'язку з ресурсним.

Термін «ресурсний потенціал банку» недостатньо висвітлений в економічній літературі вітчизняних і закордонних авторів. О. Васюренко та І. Федосик під категорією «ресурсний потенціал комерційного банку» пропонують розуміти «сукупність всіх фінансових засобів банку, що перебувають у його безпосередньому розпорядженні, і засобів, які можуть бути потенційно залучені банком внаслідок проведення ефективної повномасштабної банківської діяльності або прирощені, або втрачені у випадку проведення активних операцій» [1]. Виділяється поточний ресурсний потенціал, представлений ресурсами банку, і загальний ресурсний потенціал, що включає не тільки реальні фінансові ресурси, але й потенційно можливі фінансові ресурси банку [1]. Автори розглядають ресурси банку з позиції особливостей джерел формування (фінансові, матеріальні, трудові, технічні, організаційні, інформаційні, просторові ресурси). Але фінансові ресурси, що відіграють першочергову роль у формуванні ресурсного потенціалу, не конкретизовані належним чином. У зв'язку з цим доцільно доповнити представлену класифікацію ресурсами з позиції механізму й потенціалу їх залучення, а також ознаки власності (власні, залучені, позикові ресурси) і можливостей банку щодо залучення ресурсів як у поточний момент часу, так і в майбутньому (Див. рис.).

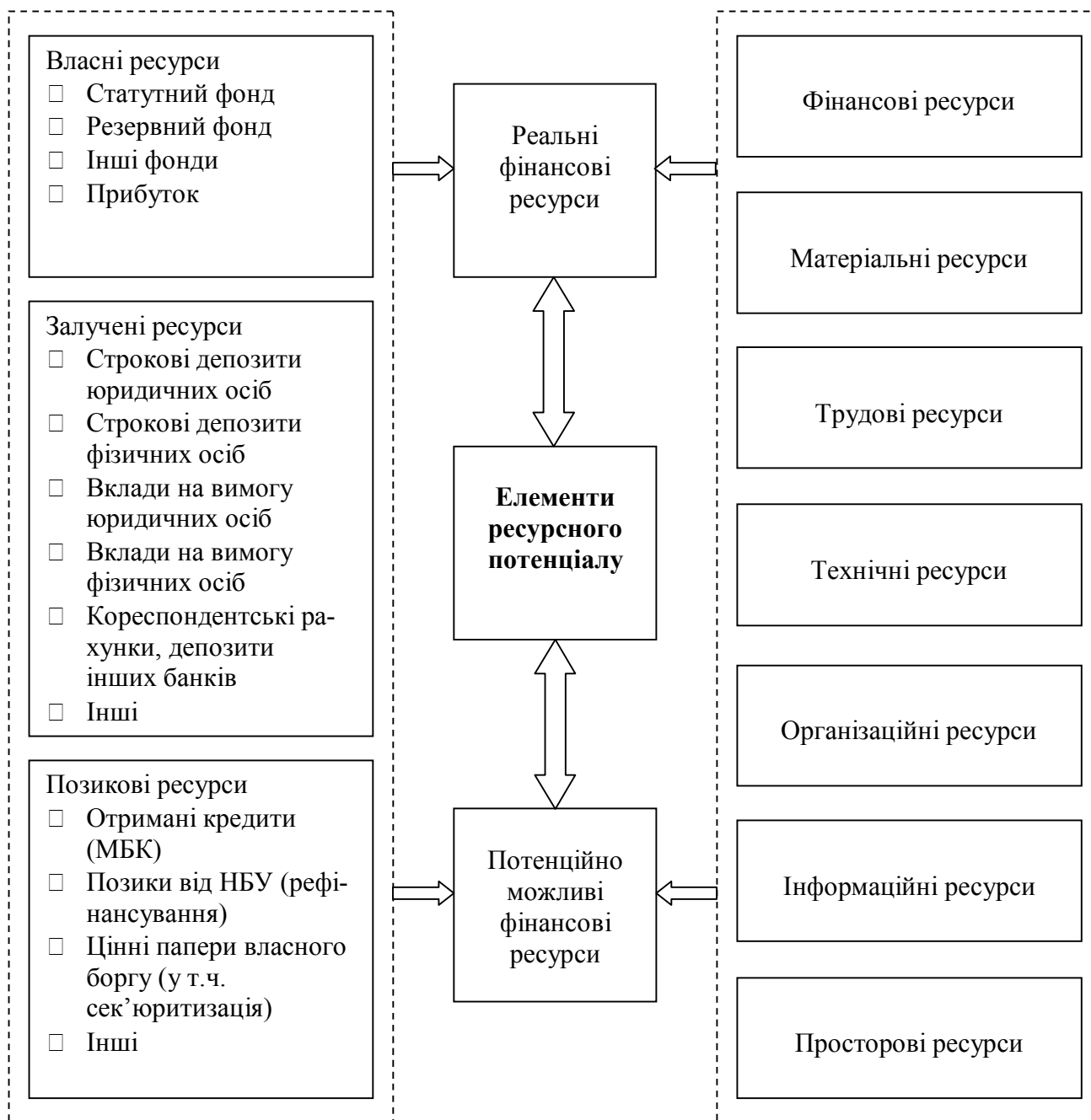

Рис. Елементи ресурсного потенціалу банку*

*складено на підставі [2, с. 359; 3, с. 49; 4, с. 17; 5, с. 47; 6, с.135; 7, с. 58-64.; 8, с. 89-93; 9, с. 88-95, 10, с. 9-14].

Згідно з рисунком 1.1, елементи ресурсного потенціалу можуть бути представлені, з одного боку, власними, залученими й позиковими ресурсами, де основна роль з фінансування кредитно-інвестиційних операцій припадає на залучені й позикові ресурси банку, а з іншого - серед фінансових ресурсів банку пропонується виділити матеріальні, трудові, технічні, організаційні, інформаційні й просторові ресурси [1]. Виділені елементи доцільно розглядати як ресурси

банку, що є у його безпосередньому розпорядженні (реальні фінансові ресурси) і як засоби, що можуть бути потенційно залучені банком (потенційно можливі фінансові ресурси). При оцінці ресурсного потенціалу банку додаткове залучення ресурсів має велике значення. Проте виникають ускладнення щодо оцінки потенційних можливостей банку в даному напрямі. Для усунення цих ускладнень необхідна розгорнута й сформована технічна, організаційна, інфор-

маційна й просторова база, а також методика, що дозволить врахувати ресурси всередині банку, якими він уже володіє або зможе приростити, і поза банком, які можуть бути залучені. Тому представляється актуальним оцінка ресурсного потенціалу банків України з позиції наявних у розпорядженні ресурсів і потенційних можливостей по їх залученню з урахуванням представлених елементів ресурсного потенціалу.

Наявні вільні ресурси банк розміщує в оптимальні, з точки зору прибутковості банку, активи, серед яких основна частка припадає на кредитні операції. Залучення ресурсів формує основу кредитного потенціалу, причому ресурсний потенціал виступає в якості джерела засобів у реалізації останнього.

Поняття «кредитний потенціал» озкривається в О.І. Лаврушина й трактується як «розмір мобілізованих у банку коштів за мінусом резерву ліквідності» [6, с.133]. Тобто дана категорія розглядається з позиції наявності поточного ресурсного потенціалу з урахуванням створення обов'язкових і додаткових резервів. Однак необхідно відзначити, що джерелом кредитного потенціалу може виступати не тільки поточний, але й загальний ресурсний потенціал банку, що враховує потенційні можливості банку по залученню додаткових ресурсів. При цьому залучення ресурсів приводить до створення обов'язкових і додаткових резервів, що скорочують кредитний потенціал банку, але забезпечують функціонування банку і, виходячи з цього, визначають його кредитний потенціал у майбутньому. Також необхідно враховувати, що формування кредитного потенціалу залежить не тільки від ресурсної бази банку, але й від наявності попиту на його кредитні ресурси. У цьому випадку можуть виникнути проблеми, пов'язані з ускладненням розміщення існуючих засобів у банку й формування кредитного портфеля. Отже, на кредитний потенціал банку впливає: складні макро- і мікроекономічні процеси формування й використання ресурсного потенціалу банку, наявність попиту на кредитні ресурси банку, рівень обов'язкових і додаткових резервів та інше. З урахуванням цього можливо представити наступне трактування категорії кредитний потенціал банку: «кредитний потенціал банку» – це ресурси, що визначають можливості банківської установи щодо розвитку кредитування, що формуються з урахуванням попиту на кредитні ресурси, наявності альтернати-

вних напрямів фінансування, а також величини ресурсного потенціалу банку й формування необхідних резервів.

Основою кредитного потенціалу з розвитку довгострокового кредитування класично виступають ресурси, сформовані на тривалий строк. Однак найчастіше з метою підвищення ефективності діяльності, банки свідомо беруть на себе певний рівень ризиків, фінансуючи більшу частину довгострокових кредитних вкладень за рахунок короткострокових і нестабільних пасивів. У даному випадку одним з ефективних методів керування розбіжністю по строках залучених і розміщених ресурсів виступає механізм трансформації банківських ресурсів. Сутністю процесу трансформації є стабілізація залучених ресурсів банку, за допомогою якої з'являється можливість використання короткострокових ресурсів у фінансуванні банківських довгострокових програм. Механізм трансформації може здійснюватися трьома методами, це «метод послідовних заміщень, метод самостабілізації поточних пасивів з формуванням умовно-постійної складової та метод стабілізації змінної частки поточних пасивів шляхом їх часткового блокування короткостроковими запозиченнями на міжбанківському ринку» [12]. З урахуванням особливостей формування ресурсного потенціалу й попиту на кредитні ресурси банку з позиції довгострокового кредитування пропонується виділяти ряд елементів довгострокового кредитного потенціалу банку: попит на довгострокові кредитні ресурси банку, що формується з боку суб'єктів господарювання, населення й інших банків; наявність довгострокового ресурсного потенціалу й методи управління зазначеними елементами (насамперед механізм трансформації банківських ресурсів, управління банківськими ризиками, управління кредитним портфелем банку). Для фінансування банківського довгострокового кредитування першочерговим є формування довгострокових ресурсів. Серед довгострокових ресурсів необхідно виділити: строкові депозити суб'єктів господарської діяльності і населення (традиційно - понад 1 рік), випуск довгострокових цінних паперів і власні ресурси банку, довгострокові кредити НБУ та інших фінансово-кредитних організацій. Ресурсний потенціал банку визначає особливості задоволення попиту на довгострокові банківські кредити (строки довгострокових кредитів, напрям використання кре-

дитних засобів, можливий розмір видачі кредитів). У свою чергу, попит на довгострокові ресурси банку впливає на формування певного ресурсного потенціалу й, отже, банківську пропозицію. Таким чином, спостерігається тісний взаємозв'язок процесів, що формують попит та пропозицію банківського довгострокового кредитування.

Вивчення сутності й структурування довгострокового кредитного потенціалу може бути покладене в основу етапів і напрямів аналізу потенціалу розвитку довгострокового кредитування, що можуть застосовуватися як у банківській системі в цілому, так і в окремому банку, що розглядається. Аналіз може включати розгляд певних показників, що характеризують кредитний потенціал банку з боку формування поточного й передбачуваного банківського ресурсного потенціалу, наявного й можливого попиту на кредитні ресурси банків і потенціалу з його реалізації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування довгострокового

кредитного потенціалу банків є однією з основних умов розвитку довгострокового кредитування й забезпечення економічного зростання вітчизняної економіки. Проведені дослідження у сфері кредитного потенціалу банків і його елементів дозволяють стверджувати, що вивчення й аналіз кредитного потенціалу повинні проводитися паралельно з оцінкою ресурсного потенціалу, конкретизацією ресурсних програм і механізмів трансформації, а також оцінкою наявності попиту на кредитні ресурси банків. Це дозволить банкам більш детально враховувати наявні й потенційні можливості по залученню й розміщенню кредитних ресурсів.

В аспекті розглянутого питання з урахуванням виділених елементів потенціалу розвитку банківського довгострокового кредитування були визначені напрями аналізу кредитного потенціалу і поставлені основні завдання, що вимагають подальшого розгляду й конкретизації. Це вказує на перспективи й необхідність досліджень у даному напрямі.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Ресурсний потенціал комерційного банку / О.Васюренко, І.Федосік // Банківська справа. – 2002. – № 1 – С. 58-64.
2. *Роуз Питер С.* Банковский менеджмент. Пер. с англ. со 2-го изд. – М.: «Дело Лтд», 1995. – 768 с.
3. *Гюнтер Асхауэр.* Введение в банковское дело: Учеб. пособие. – М: «научная книга», 1996. – 640 с.
4. *Глуценко В.В., Кизим Н.А., Чанг Хонгвен.* Анализ и регулирование деятельности коммерческого банка. – Х.: Бизнес Информ, 2000. – 76 с.
5. *Гринько О.Л.* Ресурсное обеспечение банковского ипотечного жилищного кредитования (вопросы теории, методики, практики): Монография. – Севастополь: Изд-во СевНТУ, 2006. – 273 с.
6. Банковское дело / Под ред. Лаврушина О.И. – М.: Финансы и статистика. – 2002. – 215 с.
7. Ресурсний потенціал комерційного банку / О. Васюренко, І. Федосік // Банківська справа. – 2002. – № 1. – С. 58-64.
8. Формування та використання ресурсної бази банку / Мещеряков А.А. // Фінанси України. – 2006. – № 3. – С. 89-93.
9. Ресурсна політика комерційних банків України / Лобанова А.Л. // Фінанси України. – 2005. – № 1. – С. 88-95.
10. Ресурсний потенціал банку: сутність, структура, властивості / І.В. Барилук // Наука й економіка. – 2008. – № 2 (10). – С. 9-14.
11. *Сусіденко В.Т., Коваль Л.С.* Теоретичні основи та практичні питання управління сучасною діяльністю комерційного банку. – К.: КДТЕУ, 1997. – 222 с.
12. *Вожжов А.П.* Процеси трансформації банківських ресурсів: Монографія. – Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2006. – 339 с.